

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף יז

(בעמ' הקודם)

נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קיבל עליו תנחומין, אמר לו ר"ע: אמר לו רבי עקיבא, תרשה לי לומר דבר אחד ממה שלימדתני, ואז אמר לו שמא שמעת דברי מינות, והיה ישר הדבר בעיניך, ובגלל שנהנת מדברי המינות נתפסת.

אמר לו עקיבא הזכרתני: רבי אליעזר הודה לרבי עקיבא שהזכיר לו שהיה מעשה שפעם הלך בשוק העליון של ציפורי, ומצא לאחד מתלמידי ישו הנוצרי ששאל אותו כתוב בתורה "לא תביא אתנן זונה וכו' בית ה'". האם האיסור רק להקריב קרבן מאתן אסור או שאפילו לצורך בית הכסא גם כן אסור. ולא עניתי לו כלום.

אמר לי: אותו רשע אמר לי שישו הנוצרי אמר לו שכתוב "כי מאתנן זונה קבצה, ועד אתנן זונה ישובו", ודרש אותו הרשע שממקום הטנופת באו ולמקום הטנופת ילכו. ונהנתי מדבריו ועברתי בזה על מה שכתוב "הרחק מעליה דרכך, ואל תקרב אל פתח ביתה", ודרשו חכמים "הרחק מעליה דרכך" זו מינות, "ואל תקרב את פתח ביתה" זה השלטון. ששלמה המלך ציווה על האדם להתרחק מהרשות, מפני שהם נותנים עיניהם בבעלי ממון, להרגם וליטול ממונם.

ואיכא דאמרי: יש שדורשים את הפסוק כך "הרחק מעליה דרכך" זו מינות ורשות. "ואל תקרב אל פתח ביתה" זו זונה.

וכמה: מה והשיעור שצריכים להתרחק.

אמר רב חסדא: שהשיעור שצריך להתרחק הוא ארבע אמות.

ורבנן האי "מאתנן זונה" מאי דרשי ביה: כיצד חכמים פירשו את הפסוק הזה.

כדרב חסדא: שרב חסדא אמר שכל זונה שבתחילה נשכרת לאחרים שיזנו עימה, נעשית בזויה בעיני הבריות ולכן לבסוף הם מסרבים לשכור אותה, וכיון שהורגלה

בזנות ואינה מוצאת אנשים שישכרו אותה, הרי היא שוכרת אנשים, ומשלמת להם כסף כדי שהם יזנו עמה. ולפי זה, כך היא משמעות הפסוק "כי מאתנן זונה קבצה" ההון שקבצה הזונה באתננה, "ועד אתנן זונה ישובו", בסופו של דבר, היא עתידה להשיבו, ליתנו לאחרים, עבור מילוי תאוותיה.

ופליגא דרבי פדת: מה שאמר רב חסדא שיש להתרחק מבית הזונה, ארבע אמות, הוא שלא כדברי רבי פדת שאמר שבעריות התורה אסרה קריבה, וכמו שכתוב "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה" והיינו גילוי עריות, ואין דין להתרחק ד' אמות.

עולא כי הוה אתי מבי רב: כשעולא חזר מהבית מדרש של רב, היה מנשק לאחיותיו בשרוול שעל זרועותיהן. ויש אומרים שנישקן בבגד שעל החזה שלהן. שכך נהגו בזמניהם בשאילת שלום. [והתוס' כתבו, שעולא הקיל לעצמו, כי היו דומות לו ככול עץ].

ופליגא דידיה אדידיה: עולא חולק בדבריו אלו על דברי עצמו, שאמר במקום אחר, שאף בערוה יש להתרחק, ולא רק מגילו יעריות ממש, וכמו שאומרים לנזיר שילך מסביב לכרם, ולא יתקרב.

"לעלוקה שתי בנות הב הב": מר עוקבא מפרש את הפסוק, שיש שתי בנות שצועקות מגיהנם מרוב יסורים, ואומרות בעולם הזה 'הבא הבא'. ואותן הבנות, הם המינות שצועקת בעולם הזה הבא תקרובת לאיליים, וכן הרשות שצועקת בעולם הזה הבא ממון ומתנות ומיסים לשלטונות. ופירושו שאף בגיהנום צועקות הבנות מרוב יסורים, על אמרם בעולם הזה הבא הבא.

איכא דאמרי: יש אומרים שרב חסדא אמר בשם מר עוקבא פירוש אחר שהגיהנם הוא הצועק ואומר הבא הבא, דהיינו הבא לתוכי את המינות ואת הרשות להענישם על אומרם 'הבא הבא'.

"כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים": מבארת הגמרא שאם הם אינם שבים בתשובה ודאי שלא ישיגו ארחות חיים, וכוונת הפסוק שמי שחוזר בתשובה מהמינות כיון שקשה לחזור בתשובה, שלא יחזור שוב למינות, הקב"ה עושה חסד וגוזר עליו מיתה, שלא יחזור לסורו.

שאלה: **למימרא דכל הפורש ממינות מיית:** האם כל מי שחזר בתשובה מהמינות, נפטר. והרי היה מעשה באשה שבאה לפני רב חסדא ואמרה לו עוונותי מרובות מאוד, והעבירה הקלה שעשתה היא שהולידה את בנה הקטן מבעילת בנה הגדול. וכששמע כך רב חסדא, אמר הכינו את תכריכיה. ואף על פי כן לבסוף לא מתה. ומזה שאמרה שזו היא העבירה הקלה שלה, משמע שעברה גם על מינות, ובכל זאת לא מתה אף ששבה בתשובה.

תשובה: **ההוא דלא הדרא בה שפיר:** שבאמת אותה אשה לא חזרה לגמרי בתשובה, ומשום הכי לא מתה.

איכא דאמרי: יש אומרים שכשחוזרים בתשובה ממינות, מתים, אבל כשחוזרים בתשובה מזנות, לא מתים. ואותו אשה שבאה לפני רב חסדא, אכן מתה. והטעם מפני שחטאה גם במינות.

קושיא: **ומעבירה לא מת:** האם כששבים בתשובה מעבירת זנות לא מתים, והרי שנינו בבבלי שאמרו על רבי אלעזר בן דורדיא שלא הניח זונה אחת שהכירה בעולם שלא בא עליה, ופעם אחת, שמע שיש זונה אחת במדינה רחוקה, והיתה נוטלת כיס דינרים בשכרה, והוא נטל כיס של דינרים ועבר בעבור זה שבעה נהרות, וכשבא לחטוא הפיחה רוח. ואמרה לו כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלים אותו בתשובה. והלך אלעזר בן דורדיא וישב בין שני הרים וגבעות, וביקש 'הרים וגבעות' בקשו עלי רחמים, שיקבלו תשובתי, והם ענו לו עד שאנו מבקשים עליך רחמים, נבקש קודם על עצמינו, שגם אנו זקוקים לרחמים, כמו שכתוב "כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה". שוב ביקש מהשמים והארץ שיבקשו עליו רחמים, ואמרו לו עד שאנו מבקשים עליך רחמים, קודם נבקש על עצמנו, כמו שכתוב "כי שמים כעשן נמלחו, והארץ ככגד תבלה". ושוב ביקש שהשמש והירח יבקשו עליו רחמים, ואמרו לו עד שאנו מבקשים עליך רחמים, קודם נבקש על עצמינו. ושוב ביקש שהכוכבים והמזלות יבקשו עליו רחמים, ואמרו לו עד שאנו מבקשים עליך רחמים קודם נבקש על עצמינו. ולבסוף הסיק ואמר אם אין מי שיבקש עלי רחמים ודאי שאין הדבר תלוי באחרים אלא אני בעצמי צריך לבקש עלי רחמים. והניח ראשו בין ברכיו, וגעה בבכיה עד שיצאה נשמתו. ויצתה

בת קול ואמרה שתשובתו של רבי אלעזר בן דורדיא התקבלה, והוא מזומן לחיי העולם הבא. ומוכח ממעשה זה שאף שפרישתו היתה מזנות, בכל זאת מת.

תירוץ: התם נמי, כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא: שאצל רבי אלעזר בן דורדיא כיון שהיה קשור מאוד לעבירה, הרי הוא דומה למינות, ולכך כשם שהפורש ממינות מת, כך הפורש מדביקות חזקה לזנות, גם כן מת.

בכה רבי ואמר: יש שקונים את העולם הבא שלהם בכמה שנים, ויש מי שקונה עולמו תוך שעה אחת של תשובה.

ואמר רבי: לא רק שהבעלי תשובה זוכים שה' מקבל את חזרתם בתשובה, אלא אף שזוכים וקוראים להם 'רבי', כמו הבת קול שאמרה רבי אלעזר בן דורדיא.

רבי חנינא ורבי יונתן הוו קאזלי באורחא: כשרבי חנינא ורבי יונתן הלכו בדרך הגיעו לשני שבילים שמתפצלים, דרך שביל אחד היה פתוח לפתח של עבודת כוכבים, והשביל השני היה פתוח לפתח של בית זנות, ודנו ביניהם מאיזה שביל עדיף להימנע מללכת דרך שם.

אמר ליה חד לחבריה: והאחד אמר שעדיף לעבור ליד הפתח של העבודה זרה, שכיון שהיצר הרע של עבודה זרה נשחט, לא יהיה בידנו נסיון של עבירה, ואילו נלך דרך הבית הזנות, יש לחשוש שמא ישלוט בנו יצר הרע.

אמר ליה אידך: והשני אמר אדרבה עדיף שנלך דרך פתח בית הזנות, וכיון שנכוף את יצרנו, ונמנע מהרהור עבירה, נקבל שכר על כפיה זו...

כי מטו התם אמר ליה מנא לך הא: כשהגיעו קרוב לבית הזנות, ראו שהזנות ברחו להם לתוך ביתם. ושאל אותו מנין לך, שסמכת על עצמך לעבור דרך בית הזנות, ולא פיחדת שיתגרה בך יצר הרע.

אמר ליה "מזמה תשמור עליך תבונה תנצרכה": התורה נקראת מזימה והיא מגינה ומצילה מן העבירה.

אמרו ליה רבנן לרבא: מנין שמזימה היינו תורה, אם נאמר משום שהתרגום מתרגם מה שכתוב בתורה "זימה", עצת חטאין, ולכן סברו תלמידי רבא ש"זמה" היא

התורה הנקראת עצה, וכמו שכתוב "הפליא עצה הגדיל תושיה" אלא שקשה מדוע כתוב "מזימה" עם מ"ם היה צריך להיות כתוב "זימה" תשמור עליך.

הכי קאמר: רבא ענה להם שכוונת הפסוק כך היא, מדבר זימה שהוא הזנות 'תבונה תשמור עליך' שהתורה שהיא מקור התבונה, "תנצרכה" תנצור עליך, מכל דבר רע, ומהרהור חטא.

תנו רבנן כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון: אמר רבי אליעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון זכית שאתה נתפסת רק על לימוד תורה ברבים, אבל אני אוי לי שהרי נתפסתי על חמשה דברים, שהם, א. גניבה ב. לימוד התורה. ג. שקראו לי רבי. ד. שלא בא לבית אבידן. ה. ששיחרר את עבדו.

אמר לו רבי חנינא אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול: אבל אני אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואעפ"כ אין אני ניצל. והטעם משום שאתה עסקת גם בתורה וגם בגמילות חסדים, ואילו אני לא עסקתי בגמילות חסדים אלא רק בתורה בלבד.

וכדרכ הונא: שרב הונא אמר שכל העוסק בתורה בלבד הוא דומה לאדם שאין לו אלוה.

קושיא: ובגמילות חסדים לא עסק: האם רבי חנינא בן תרדיון, והרי שנינו ברייתא שרבי אליעזר בן יעקב אומר שלא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה, אלא אם כן ממונה עליו תלמיד חכם כמו רבי חנינא בן תרדיון. ומשמע שהיה גבאי צדקה.

תירוץ: הימנוה הוא זהוה מהימן מיעבד לא עבד: שאמנם רבי חנינא בן תרדיון היה איש נאמן וסמכו עליו, אבל הוא לא התעסק בכך.

קושיא: והא תניא: והרי שנינו ששאל רבי יוסי בן קיסמא את רבי חנינא בן תרדיון, הנני רוצה לשמוע על ההנהגות שלך. ואמר לו רבי חנינא המעות של פורים שגביתי מבני העיר לצורך חלוקה לעניים לסעודת פורים, נתחלפו לי במעות של צדקה אחרים, וחילקתי את מעות הפורים לסתם צרכי צדקה, וכיון שאסור לעשות כן שילמתי מרכושי הפרטי את מעות הפורים. ומוכח שרבי חנינא בן תרדיון עסק בצרכי צדקה.

תירוצו: **מיעבד עבד, כדבעי ליה לא עבד:** שאמנם רבי חנינא בן תרדיון עסק בצדקה, אבל לא עסק כפי הראוי לו.

הגמרא ממשיכה לספר, איך שרבי אליעזר בן פרטא ניצול ממלכות הרשעה.

אתיוהו לרבי אליעזר בן פרטא: כשהביאו את רבי אליעזר בן פרטא לפני השופטים. אמרו לו השופטים מדוע לימדת תורה וכן מדוע גנבת.

אמר להו: רבי אליעזר ענה להם דרך בני ישראל או שהאדם עוסק בלימוד התורה, או שהוא בעל סייף, אבל שניהם באיש אחד אינו מצוי, והיות ששניהם ודאי שהעלילו עלי בשקר, אם כן גם העלילה השניה איננה בי, ומי שהלשין עלי שיקר לכם.

ומאי טעמא קרו לך רבי: הרי כיון שקוראים לך רבי ודאי שאה מלמד תורה.

רבן של תרסיים אני: וענה להם רבי אליעזר שקוראים לי רבי מפני שאני רבם של האורגים.

אייתו ליה תרי קיבורי: הביאו לפניו שתי פקעיות של חוטים, ושאלוהו איזה מהן הוא של שתי ואיזה של ערב, לבדוק אם הוא אכן יודע במלאכת האריגה. ונעשה לו נס ובאה דבורה נקיבה והתיישבה על חוטי השתי, וגם בא דבור זכר והתיישב על הערב, שכיון שהשתי מקבל את הערב ידע שבמקום שישבה הדבורה הרי זה חוט השתי, וכך הוא ענה להם.

אמרו ליה ומאי טעמא לא אתית לכי אבידן: ושאלוהו, אם אינך רבי מדוע אינך מגיע לבית העבודה זרה שלנו, ואמר להם רבי אליעזר שכיון שהוא זקן הוא מפחד שידרסו אותו מחמת הדוחק שיש שם. ושאלוהו והרי עד היום שום אדם לא נדרס שם, ונעשה נס ובאותו היום אכן נדרס שם אדם.

ומאי טעמא קא שבקת עבדך לחירות: ושאלוהו עוד מדוע שיחרר את עבדו כדין בגט שיחרור, והרי הרומאים גזרו שלא לעשות כן, לפי שהוא דת יהודית. ואמר להם שהדבר שקר והוא לא שיחרר עבדו כלל.

קם חד מינייהו לאסהודי ביה: עמד אחד מן הרומאים, ורצה להעיד שהוא ראה שרבי אליעזר שיחרר את עבדו. והגיע אליו הנביא ונדמה להמלשין ההוא כאחד

מחשובי הרומאים, ואמר אליהו לאותו המלשין שיזהר מלהעיד נגד רבי אליעזר שהרי ראית שנעשו לו ניסים, ואם תעיד נגדו יהיה לו נס, ויגידו בסוף שאתה העדת עדות שקר. אמנם המלשין ההוא התעקש להעיד, וכשעמד על רגליו להעיד הגיע אליהו השליכו למרחק של ארבע מאה פרסי.

הגמרא מספרת מה נעשה ברבי חנינא בן תרדיון.

אתיוהו לרבי חנינא בן תרדיון: הביאו את רבי חנינא בן תרדיון לפני השופטים. ושאלוהו מדוע עסק בתורה. וענה להם שכיון שכך ציווה ה'. ומיד גזרו, שהוא ימות בשריפה ואשתו בהריגה, ושבתו תישב באהל של זונות.